

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
قرآن کریم.....	۲۱
قرآن نوری بر تارک حیات.....	۲۲
منزلت و فضیلت قرآن از منظر روایات و کلام بزرگان.....	۲۳
اوصاف قرآن.....	۲۹
۱- فرقان.....	۳۰
۲- تبیان.....	۳۲
۳- ذکر.....	۳۳
نقش قرآن در بیداری و تذکر انسان.....	۳۴
۴- نور.....	۳۷
۵- شفاء.....	۴۰
استعمال لفظ شفا برای چه؟.....	۴۱
۶- حکیم.....	۴۴
۷- بُشْری (بشارت دهنده).....	۴۶
اما وجه تسمیه قرآن به بشری.....	۴۷
بشارت‌های خداوند در قرآن.....	۴۷

۴۹	۷- هدی
۵۰	معنای هدایت در قرآن
۵۱	انواع هدایت
۵۵	نقش قرآن در هدایت
۵۶	۹- رحمت
۵۹	۷- احسن الحدیث

چهره‌های محبوب در قرآن

۶۳	توابع
۶۵	تبیین واژه توبه
۶۶	وجوب فوری توبه
۶۹	جایگاه و فضیلت توبه در قرآن
۷۲	توبه واقعی از منظر قرآن
۷۴	رجاء و امید به قبولی توبه در قرآن
۷۸	آثار و منافع توبه از منظر قرآن
۷۸	۱- محبوبیت نزد خدا
۷۸	۲- آمرزش گناهان و تبدیل آن به حسنات
۸۰	۳- موجب نازل شدن برکات آسمان و زمین و افزایش روزی
۸۲	۴- مشمول رحمت الهی واقع شدن
۸۳	۵- استغفار، مانع نزول بلا و عذاب
۸۳	چند داستان و نمونه از توبه‌کنندگان واقعی
۸۶	توبه زنی بنام شعوانه
۸۷	توبه مرد نباش
۹۱	متطهرین
۹۵	اهمیت طهارت و رعایت بهداشت در روایات

فهرست مطالب ۷

ابعاد بهداشت و طهارت ظاهری ۹۶

۱- بهداشت دهان و دندان ۹۶

۲- بهداشت لباس و ظاهر بیرونی ۹۶

۳- بهداشت در تغذیه ۹۷

متوکلین ۹۹

تبیین واژه توکل ۱۰۱

حقیقت توکل و جایگاه آن در زندگی انسان ۱۰۲

راه تحصیل صفت توکل ۱۰۹

دفع شبهه از معنا و حقیقت توکل ۱۱۱

توکل در قرآن ۱۱۴

آثار و فوائد توکل در قرآن و روایات ۱۱۹

۱- ایجاد آرامش و سکون در روان انسان ۱۱۹

۲- قدرت و نیرومندی در انجام امور و همچنین در تصمیم‌گیری ۱۲۰

۳- ایجاد نشاط و تحرک و امید به آینده زندگی ۱۲۱

۴- سهل و آسان گشتن مشکلات و دشواریها و فراهم آمدن اسباب ۱۲۳

حضرت ابراهیم، خلیل الرحمن، و اعتماد بر خدا ۱۲۳

۵- عزت نفس ۱۲۵

۶- توکل، دژ و حصن مؤمن است در عدم انحراف از مسیر طاعت ۱۲۶

محسنین ۱۲۷

محسنین در قرآن کریم ۱۲۹

سه نکته درباره محسنین ۱۳۰

۱- حقیقت در محسن ۱۳۱

۲- خدمت به خلق ۱۳۱

۱۳۱	۳- دقت در عمل
۱۳۲	مصادیق احسان در قرآن کریم
۱۳۵	اهمیت احسان نسبت به والدین
۱۳۷	آثار و فوائد احسان و نیکوکاری در سرنوشت انسان
۱۳۷	۱- زمینه‌ساز اعتلای درجه در دنیا و آخرت
۱۳۷	۲- زمینه‌ساز دریافت رحمت و فیوضات الهی
۱۳۸	۳- محبوبیت در پیشگاه خداوند تبارک و تعالی
۱۳۸	۴- زمینه‌ساز جلب حمایت‌های الهی
۱۳۸	۵- زمینه‌ساز تنعم از نعمت‌های بهشتی
۱۳۹	۶- ایجاد آرامش روح و روان در دنیا و آخرت
۱۴۰	۷- محسنین، لایق ملک الهی
۱۴۰	۸- باعث آمرزش گناهان
۱۴۲	۱۰- وعده قطعی به اینکه اجر محسنین هرگز ضایع نخواهد شد
۱۴۳	نکته پایانی
۱۴۳	جلب رضای خداوند
۱۴۴	پاکیزگی در احسان
۱۴۵	احسان در فعل و عمل
۱۴۹	متقین
۱۵۱	تبیین واژه تقوا
۱۵۱	تقوا در لغت
۱۵۳	جایگاه و ارزش تقوا در سرنوشت انسان از نگاه اسلام
۱۵۵	متقین در قرآن کریم
۱۵۷	ویژگی‌های متقین در آیات و روایات
۱۶۰	علائم و نشانه‌های تقوا

۱۶۱	..... روایات و تقوا
۱۶۵	..... آثار و برکات تقوا در سرنوشت انسان
۱۶۵	..... ۱- حفظ و حراست از کید و مکر دشمنان
۱۶۶	..... ۲- همراهی و معیت خداوند سبحان و نصرت الهی
۱۶۶	..... ۳- بهترین توشه راه
۱۶۶	..... ۴- نائل شدن به درجه و مقام نیکوکاران
۱۶۶	..... ۵- بشارت هنگام مرگ
۱۶۷	..... ۶- آسان شدن حساب
۱۶۷	..... ۷- محبوبیت در پیشگاه خدای متعال
۱۶۷	..... ۸- قبولی اعمال
۱۶۷	..... ۹- آمرزش گناهان و مغفرت اخروی و نیل به مقام رستگاری
۱۶۸	..... ۱۰- رهایی و نجات از آتش دوزخ
۱۶۹	..... ۱۱- موجب رهایی از مشکلات و سختی ها
۱۶۹	..... ۱۲- موجب ازدیاد نعمت و روزی
۱۷۰	..... ۱۳- زمینه برخوردارى از رحمت الهی، خشنودی او، و همجواری با حضرت حق
۱۷۰	..... ۱۴- برخوردارى از فرقان و قدرت تشخیص حق از باطل، حکمت و بینشی خدادادی
۱۷۳	..... صابرین
۱۷۵	..... تبیین واژه صبر در لغت
۱۷۶	..... فضیلت و ارزش صبر در قرآن
۱۷۷	..... منزلت و جایگاه صابران در قرآن
۱۸۰	..... آثار و فوائد صبر در قرآن
۱۸۰	..... ۱- ایجاد شایستگی دریافت مقامهای متعالی
۱۸۱	..... ۲- معیت و همراهی خداوند سبحان
۱۸۲	..... ۳- زمینه ساز دریافت غفران و رحمت و صلوات خداوند
۱۸۳	..... ۴- وارد شدن در زمره کسانی که هدایتشان قطعی است

۱۸۳	۵- وارد شدن در زمره محبوبان درگاه پروردگار
۱۸۳	راه تحصیل صفت صبر
۱۸۷	اقسام صبر در آیات قرآن
۱۹۷	پاداش صبر بر بلاها و ناگواری‌ها
۱۹۹	توضیح چند آیه از آیات صبر در قرآن کریم
۲۰۱	صبر در روایات
۲۰۷	مقسطین
۲۰۹	تبیین معنای قسط
۲۱۰	جایگاه عدل در تعالیم اسلامی
۲۱۴	قسط و عدل در قرآن
۲۱۸	جایگاه عدالت در روایات
۲۱۹	آثار عدالت‌ورزی در زندگی فرد و اجتماع
۲۲۳	عدالت در روایات
۲۲۵	مجاهدین
۲۳۰	مجاهدین و قتال‌کنندگان در راه خدا در قرآن کریم
۲۳۴	روایات پیرامون فضیلت فرهنگ جهاد و شهادت
۲۳۹	مؤمنین و دین‌داران واقعی
۲۴۱	حقیقت ایمان از حیث لغت و شرع
۲۴۵	حقیقت دین و دین‌داری
۲۵۰	ویژگی دین‌داران واقعی در آیات قرآن
۲۵۳	ارزش و منزلت دین‌داران واقعی
۲۵۵	ویژگی دین‌داران و مؤمنان در قرآن کریم
۲۶۰	دو نکته، ذیل آیه شریفه

ویژگی‌های دین‌داران و مؤمنان حقیقی در روایات ۲۶۱

پیروان رسول اکرم ﷺ ۲۶۵

محبت و تبعیت ۲۶۷

آثار و فوائد تبعیت و اطاعت ۲۷۲

چهره‌های منفور در قرآن

معتدین ۲۷۷

ابعاد تعدی در قرآن ۲۷۹

۱- تعدی از اصول جنگ در میدان جهاد ۲۸۰

تبیین برخی از قوانین متعالی جهاد در دین مبین اسلام ۲۸۱

۲- تعدی در طیبات ۲۸۳

۳- تعدی در دعا ۲۸۶

۴- تعدی در انجام معصیت و گناه ۲۸۸

آثار سوء تعدی از دستوره‌های الهی ۲۸۹

مفسدین ۲۹۱

معنای لغوی فساد ۲۹۳

انواع فساد ۲۹۳

منظور از فساد نکوهش شده در قرآن ۲۹۴

توصیف مفسدین و مصادیق فساد در آیات قرآن ۲۹۵

کافرین ۳۰۱

معنای کفر در لغت ۳۰۳

معنای کفر در عرف دین ۳۰۴

موارد استعمال کلمه کفر در قرآن کریم ۳۰۴

- بَعْضُ؛ نوع پنجم از اقسام کفر: برائت و بی‌زاری است، چنانکه خداوند متعال از ۳۱۰
 برخی از آثار سوء کفر در سرنوشت انسان از منظر قرآن کریم ۳۱۱
- ظالمین** ۳۱۷
- انواع ظلم ۳۱۹
- ۱- ظلم به نفس ۳۱۹
- مصادیق ظلم به نفس ۳۱۹
- ۲- ظلم به خدا ۳۲۰
- ۳- ظلم به دیگران ۳۲۲
- ظلم در قرآن ۳۲۳
- آثار ظلم در قرآن ۳۲۵
- ۱- محرومیت از محبت پروردگار عالم ۳۲۵
- ۲- محرومیت و از دست دادن قابلیت هدایت الهی ۳۲۶
- ۳- محرومیت از مغفرت و آمرزش الهی ۳۲۶
- ۴- رانده شده از درگاه رحمت پروردگار ۳۲۶
- ۵- عدم دوام ظلم و فرجامش هلاکت و نابودی ۳۲۷
- ۶- گرفتار شدن به عذاب الهی ۳۲۷
- ۷- سرگشته و متحیر گشتن ظالم در روز قیامت و نداشتن حامی و ناصر ۳۲۷
- ظلم در روایات ۳۲۸
- مصرفین** ۳۳۱
- تعریف لغوی و اصطلاحی اسراف ۳۳۳
- معانی اسراف در آیات قرآن ۳۳۴
- ۱- اسراف در مصرف کردن ۳۳۴
- آثار اسراف در اکل و شرب از منظر روایات ۳۳۵
- ۲- اسراف در انفاق و بخشش ۳۳۸

انفاق در راه معصیت خدا نوعی اسراف	۳۴۱
۳- اسراف بر نفس	۳۴۲
۴- اسراف در قتل و قصاص	۳۴۶
۵- اسراف در عقیده و اعتقاد	۳۴۸
آثار و عواقب اسرافکاران و اسراف کردن در آیات و روایات	۳۴۹
۱- محرومیت از محبت و الطاف پروردگار	۳۴۹
۲- به وجود آمدن تنگدستی و فقر و زندگی سخت	۳۵۰
۳- اسراف از هر نوعی که باشد انسان را به نابودی می‌کشد	۳۵۲
۴- محرومیت از هدایت الهی	۳۵۲
۵- انسان‌های اسرافکار از رسیدن به مقام بندگی خدا محروم هستند	۳۵۳
۶- به وجود آمدن فساد و انحراف و گناه در جامعه	۳۵۳
خائن و خوان ائیم	
خوان ائیم	۳۵۷
ارزش امانت‌داری در قرآن	۳۵۸
معانی خیانت در قرآن کریم	۳۶۰
۱- بمعنی گناه و معصیت	۳۶۰
۲- بمعنی خیانت در امانت	۳۶۲
۳- بمعنی شکستن عهد و پیمان	۳۶۳
آثار و پیامدهای سوء خیانت	۳۶۳
متکبران	
تبیین واژه‌های کبر و تکبر و استکبار	۳۶۷
تعریف اصطلاحی کبر و تکبر و استکبار	۳۶۹
متکبرین در قرآن	۳۶۹
تواضع و فروتنی	۳۷۲

۳۷۴	آثار سوء صفت کبر در سرنوشت انسان از منظر قرآن کریم
۳۷۵	۱- زمینه‌ساز گرفتار شدن به عذاب‌های الهی
۳۷۵	۲- زمینه‌ساز محرومیت از لطف و محبت خداوند
۳۷۶	۳- باعث نفوذناپذیری متکبران در برابر حقایق الهی
۳۷۷	۴- موجب حرمان و محرومیت از بسیاری از فیوضات و الطاف خداوند متعال می‌شود
۳۷۸	تکبر در روایات
۳۸۱	فرحین
۳۸۳	معنی لغوی فرحین
۳۸۴	اقسام فرح در قرآن
۳۸۴	۱- فرح ممدوح و محمود
۳۸۵	اهمیت فرح و شادی محمود و ممدوح در روایات
۳۸۶	ذکر یک نکته اساسی
۳۸۷	۲- فرح و شادی مذموم
۳۹۲	آثار وضعی فرح مذموم و ناپسند در سرنوشت انسان
۳۹۵	مختال فخور
۴۰۱	کتاب‌نامه

نمایه

۴۰۷	آیات
۴۲۶	روایات
۴۳۶	اعلام
۴۳۹	مکان‌ها
۴۴۰	شعرها

پیش‌گفتار

درود بی‌کران خداوند، ملائکه مقربین و بندگان صالح، بر پیامبر رحمت و خاتم نبوت ﷺ و نیز بر خاندان عصمت و طهارت ﷺ و به ویژه خاتم الاوصیاء حضرت بقیة الله الاعظم حجة ابن الحسن ارواحنا و ارواح العالمین لتراب مقدمه الفداء.

بی‌شک یکی از مهمترین ویژگی‌های مکتب حیات بخش پیامبر رحمت (دین مبین اسلام)، انسان سازی و تربیت نفوس بر اساس معیارهای الهی می‌باشد و از آنجا که همه خواهان نیل به نیکبختی و سعادت‌مندی هستند لاجرم این مهم میسر نخواهد شد جز با تزکیه و تهذیب نفس، که انبیا و اولیای کرام ﷺ بر این طریقت رفته و طالبان حقیقت را به این راه دعوت کرده‌اند.

و به شهادت تاریخ، عالمان دینی، حفظ این میراث عظیم ائمه اطهار ﷺ (یعنی دعوت به زیبایی‌ها و سعادت‌مندی) را بر خویش فرض، و شرح و گسترش آن را موجب نورانیت در زندگی و رستگاری در آخرت دانسته‌اند.

کتاب شریف و ارزشمند چهره‌های محبوب و منفور در قرآن، تألیف دانشمند گرامی حضرت استاد حاج حسین انصاریان دامت برکاته که حَقّاً از پیشگامان عرصه طرح مباحث اخلاقی و تبیین معارف الهی از بعد از انقلاب اسلامی در حوزه علمیه قم هستند، به این مهم پرداخته است.

اینجانب از آن هنگام که با این اثر گرانبهای استاد آشنا شدم، بر آن شدم که با علاقه و لذت فراوان به تحقیق و تنظیم و مراجعه به مآخذ و منابع و ثبت و ضبط آیات و

احادیث برآمده، و این اثر گرانسنگ را به سبکی نو در آورم. امید است که با توکل بر پروردگار مَنان، این مجموعه برای عموم، مفید باشد و برای همه کسانی که خواهان بهره‌مندی از معارف قرآنی هستند راهگشا و راهنما باشد.

در پایان از همه عزیزانی که به نوعی مرا یاری رساندند تا این مجموعه، به این مرحله از اتقان در تدوین برسد به ویژه از استاد عالیقدر حضرت حجة الاسلام جناب آقای گردان که همیشه لطفشان در جهت پیشبرد هر چه بهتر این مجموعه شامل حالم بوده سپاس فراوان دارم. و اجر این اثر را به روح پدرم هدیه می‌کنم که حقی بزرگ برگردن این حقیر دارد. والسلام علی من اتبع الهدی.

حوزه علمیه قم

مجید شرفخانی

رجب ۱۴۳۲ / خرداد ۱۳۹۰

مقدمه

در این که سبب پیروزی مسلمانان صدر اول بر دشمنانشان، و به دست آوردن کرامت و شرافت و برخوردار شدن از تحرک عقلی، آگاهی به قرآن و عمل نمودن به این نسخه جامع و کامل الهی بود شکی نیست و در این که علت سقوط و شکست جامعه اسلامی به دست دشمنان درونی و بیرونی، و به خواری نشستن آنان، و منفعل شدن در برابر بیگانگان علتش غفلت از قرآن و دور شدن از فهم حقائق آن و عمل به دستورها و قوانینش بود، نیز تردیدی وجود ندارد.

البته عوامل یا عامل شکست تدریجی را باید انحراف سردمداران قبائل از اسلام ناب محمدی پس از رحلت پیامبر اسلام جستجو کرد، اگر آنان در عمل به کتاب خدا ثابت قدم مانده بودند، و به راهنمایی و دلالت پیامبر در مسأله خلافت و حکومت امیر مؤمنان علی علیه السلام روحیه تسلیم داشتند، و با کنار گذاردن قرآن، و خانه نشین کردن مصداق عینی آن، به تشکیل حکومتی زمینی و ساختن اسلامی وارونه در برابر اسلام آسمانی اقدام نمی کردند، و مردم را با ترفند و فریب از اسلام الهی به اسلام زمینی و از حکومت عدل علی به حکومت سقیفه ای سوق نمی دادند، زمینه شکست های گوناگون در همه جبهه ها فراهم نمی شد، و نهایتاً امت اسلامی لقمه چربی برای استعمارگران بلژیکی، هلندی، پرتغالی و فرانسوی و در عاقبت استعمار انگلیسی و آمریکایی نمی شدند، و مانند گوسفند مغازه قصابی با ساطور، ساطور به دستان غربی قطعه قطعه نمی گشتند، و هویت اسلامی و کرامت انسانی، و معادن بسیار سرشار و

پرازش خود را در سایه شوم حکومت‌های دست‌نشانده داخلی، و شریکان شرک و کفر و جاهلیت غربی از دست نمی‌دادند.

خوشبختانه زحمات طاقت‌فرسای اندیشمندان اسلامی در این قرون اخیر، و عالمان دلسوز و متعهد، و بیدارانی که در جوامع مختلف مسلمانان وجود داشتند، نگذاشتند این محضر و جان به لب رسیده در کام مرگ بیفتد، و از حرکت بایستد و برای همیشه فاتحه‌اش به وسیله گرگان استعمار و دست‌نشانگان بدتر از آنان خوانده شود.

آنان که چراغ پرفروغ راه هدایت بودند به هر جان‌کنندی که بود، و در هر شرائطی که از مضیقه‌های فراوان، زندان، به تبعید و شهادت بر آنان تحمیل شد، جوامع اسلامی را به کوی بیداری و هوشیاری و دشمن‌شناسی حرکت دادند و برای تحقق این بیداری و هوشیاری از بردن قرآن و مفاهیم آن در میان جوامع بهره جستند.

اکنون که این مقدمه را می‌نویسم بیداری اسلامی به دنبال بیداری ملت ایران که از نور فرهنگ قرآن و اهل بیت برخوردارند همه جهان اسلام را فرا گرفته و نوید بازگشت ملل اسلامی را به اوج عزت و کرامت و رسیدن به قله‌های دانش و شکست کفر جهانی و نابودی دیواستعمار را سر می‌دهد، و سرود آزادی و رهایی را به گوش جهانیان می‌خواند.

اینجانب که نزدیک پنجاه سال است، قرآن و فرهنگ اهل بیت را از طریق سخنرانی‌ها و تألیفاتم که تاکنون نزدیک به صد و بیست اثر رسیده، در حد توان و تکلیفم به میان خانواده‌ها و جامعه برده‌ام نتیجه شیرین این کار را در مستحکم‌تر شدن ایمان مردم به اسلام و عمل به آن، و ایستادگی جانانه آنان را در برابر زشتی و پلیدی و بدترین منکر که استعمارگری است دیده‌ام، و بیش از پیش به کارم که جز توفیق الهی نیست دلگرم شده‌ام، لذا با اینکه توان جسمی گذشته را ندارم با این حال در هر کجای ایران اسلامی و جهان و در هر نهادی که جهت سخنرانی دعوت می‌شوم با کمال شوق می‌پذیرم و تا جایی که میسر است آثارش را نیز می‌بینم.

از جمله مراکزی که اوائل دهه شصت به آنجا دعوت شدم ارتش سرفراز ایران

اسلامی بود^۱، در آنجا عنوان چهره‌های محبوب نزد حق و چهره‌های منفور نزد خدا را انتخاب کرده، و فراخور آن کلاسها به بحث گذاشتم.

سلسله درسها به طور منظم در روزهای شنبه در جمع رده‌های مختلف پادگان آموزشی ادامه یافت، و در حد لازم به پایان رسید، شرکت کنندگان در کلاس‌ها از این بحث که جنبه تربیتی و بیدارگری داشت استقبال کرده و مشتاقانه پیشنهاد کردند که به وسیله خود آنان از نوار استخراج شده و پس از اصلاحات لازم چاپ شود تا بهره‌اش همگانی گردد. من به زحمت استخراج مطالب از نوار به وسیله آنان راضی نشدم و این برنامه را خود به عهده گرفتم و نهایتاً تبدیل به رساله مفیدی شد.

رساله پس از چاپ در کمتر از یک سال با استقبال اهل دل نایاب شد، اخیراً مدیر محترم دارالعرفان الشیعی جناب آقای آیت پیمان با نظارت دو فرزند دانشمندم اظهار علاقه کردند که این رساله به صورت کتاب فراخور عنوانی که دارد درآید و مباحث آن در سایه آیات قرآن و روایات اهل بیت و مباحث علمی گسترده‌تر گردد، تا سودش برای خوانندگان بیشتر شود، از این پیشنهاد استقبال کرده و به لطف الهی آن رساله به صورت کتابی که مشاهده می‌کنید درآمد، من از زحمات همه عزیزان و دست‌اندرکاران مؤسسه دارالعرفان الشیعی که امروز به لطف خدا به صورت مرکزی جهانی تبدیل شده و خدمات بسیار ارزنده‌ای به فرهنگ قرآن و اهل بیت نموده سپاسگزارم و توفیق همه آنان را در راه پیشبرد اسلام و اهداف عالی‌اش خواستارم.

حسین انصاریان

۱۳۹۰/۲/۳۰

مصادف با ایام ولادت صدیقه کبری فاطمه زهرا علیها السلام

---

۱. بخش پادگان آموزشی، شماره سه مهرآباد جنوبی که از بدنه‌های مهم ارتش محسوب می‌شود.